

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

РОМАНСЬКИЙ Ігор Васильович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0009-0000-6419-3751>

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2022.4.32

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, охарактеризовано співвідношення категорій «мета» та «завдання», на основі чого акцентовано увагу на їх взаємозв'язку як частини та цілого. На підставі аналізу чинного законодавства України, виділено мету і завдання забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування. Виокремлено перелік завдань забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування та розкрито зміст та значення кожного з них.

Ключові слова: мета, завдання, забезпечення, територіальна оборона, органи місцевого самоврядування.

Постановка проблеми

Забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування є складним за своєю сутністю та змістом процесом, який реалізується задля досягнення певної мети, яка в свою чергу потребує вирішення конкретних завдань. Мета представляє собою ідеальне передбачення у свідомості результату, на досягнення якого спрямовані дії. Мета виступає безпосереднім свідомим мотивом, що спрямовує та регулює дії. Своєї черги, завдання – це те, що потрібно виконати для досягнення мети [1, с.15;2, с.385;3, с.118]. Таким чином, детальне розкриття змісту обох категорій дозволить значно глибше та повніше зрозуміти всю специфіку забезпечення територіальної оборони України органами місцевого самоврядування.

Стан дослідження проблеми

Окремим проблемним питанням, пов'язаним із забезпеченням територіальної оборони, у своїх наукових працях розглядали: Ю.Л. Калугін, М.М. Лобко, В.В. Маслюк, Ф.В. Саганюк, А.В. Сергієнко, В.В. Сокурєнко, О.А. Троянський, О.В. Устименко та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в науковій літературі відчувається брак теоретичних досліджень, присвячених забезпеченню територіальної оборони України органами місцевого самоврядування, зокрема меті та завданням відповідної діяльності.

Мета і завдання дослідження

Мета наукового дослідження полягає у тому, щоб розкрити мету, а також окреслити завдання забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування. Реалізація поставленої мети вимагає вирішення наступних завдань: здійснити аналіз наукових поглядів вчених, на основі чого розкрити зміст мети забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування; проаналізувати загальні цілі, які ставляться перед інститутом територіальної оборони; виділити завдання забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування та детально охарактеризувати кожне з них.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження обумовлена тим, що робота є однією із перших спроб

здійснити комплексний аналіз мети та завдань забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження важливо підкреслити, що мета та завдання – це частина та ціле. Мета завжди перебуває в однині та характеризує наперед визначений, кінцевий результат якогось процесу, діяльності, роботи, тощо, тобто виступає логічним та бажаним завершенням певної функції. При цьому, досягнення мети відбувається послідовно за рахунок вирішення проміжних завдань. Таким чином, завдання – це комплекс мікроцілей, які потребують обов'язкового вирішення та реалізації, за рахунок чого досягається кінцева поставлена мета.

Мета і завдання притаманні будь-якому явищу та об'єкту навколишнього світу. Вони показують для чого саме його призначено; в чому полягає місія його існування. Зокрема, відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву» територіальна оборона виступає частиною оборони України в цілому, а також складовим елементом національного спротиву – комплекс заходів, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України. Більш повно мета і завдання національного спротиву та територіальної оборони відповідно виділено у статті 3 Закону де вказано, що метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву. Завданнями територіальної оборони є: «1) своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості; 2) участь у посиленні охорони та захисті державного кордону; 3) участь

у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій; 4) участь у підготовці громадян України до національного спротиву; 5) участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління; 6) участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення; 7) забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегрупування; 8) участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; 9) участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; 10) участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях; 11) участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями; 12) участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника); 13) участь у наданні населенню правових послуг у порядку, передбаченому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [4].

Науковці досить часто не погоджуються із позицію законодавця, у зв'язку із чим доктринальні визначення мети і завдань територіальної оборони відрізняються від тих, що закріплені у офіційних документах. Наприклад, Ю.Л. Калгушкін констатує, що метою територіальної оборони є досяг-

нення та забезпечення належного рівня національної безпеки України на окремих територіях шляхом реалізації відповідних військових та спеціальних заходів, застосовуваних під час особливого періоду. Своєї черги, завданнями територіальної оборони на думку вченого, виступають: 1) охорона та захист державного кордону; 2) забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил); 3) охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій; 4) боротьба з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями; 5) підтримання правового режиму воєнного стану [5, с.58].

А.А. Романюк та В.М. Гудима у своїй науковій праці зосереджують увагу переважно на завданнях територіальної оборони та відносять до них: а) протидію вторгненню або нападу збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупації або анексії частини території України; блокаді портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав; нападу збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України; б) припинення незаконної міграції і переміщення зброї і майна через державний кордон України, а також пошук та знищення диверсійно-розвідувальних груп у прикордонних контрольованих районах тощо [6, с.121].

Представлені вище наукові та законодавчі підходи щодо визначення мети і завдань територіальної оборони мають раціональне зерно, однак відображають призначення вказаної категорії безпосередньо, але не процесів забезпечення її правильного та ефективного функціонування. Зважаючи на викладене, можна дійти до висновку, що метою забезпечення територіальної оборони в Україні, у тому числі органами місцевого самоврядування, є створення сприятливих умов для ефективної реалізації системи за-

гальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, здійснюваних у мирний час та в особливий період, а також роботи механізму управління силами та засобами територіальної оборони. Досягнення мети забезпечення територіальної оборони відбувається за рахунок виконання наступних завдань (цілей):

1) організація територіальної оборони. Слово «організовувати» означає: створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати певні заходи громадського значення, розробляючи їх підготовку і проведення; згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою; чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь. Похідне від нього «організація» інтерпретується як налагоджування, упорядкування та вдосконалення чиеїсь діяльності [7, с.740; 8, с.28]. Організація територіальної оборони полягає у створенні юридичної основи реалізації заходів, що становлять її зміст (видання відповідних наказів, розпоряджень, вказівок тощо); проведення заходів із залучення до виконання завдань територіальної оборони всіх уповноважених законодавством України суб'єктів та посадових осіб; здійснення ефективного планування заходів територіальної оборони, а також систематичний аналіз стану їх виконання; координація роботи уповноважених суб'єктів в сфері територіальної оборони; матеріально-технічне та фінансове забезпечення територіальної оборони;

2) контроль в сфері територіальної оборони. Як влучно зауважує Г.Г. Зайкова: контроль є невід'ємним чинником роботи органів державної влади та інших суб'єктів адміністративних відносин, адже за допомогою нього досягається: забезпечення неухильного виконання законів і нормативних актів, регламентуючих діяльність державних органів та інших об'єктів управління; досягнення своєрідності і якості виконання прийнятих рішень; підвищення виконавської дисципліни, відповідальності за доручену справу; своєчасне прийняття заходів до усунення виявлених в процесі контролю недоліків; виявлення передового досвіду і впровадження його в практику роботи;

сприяння правильному підбору й розставленню кадрів, своєчасне попередження їх від помилок; здійснення необхідної допомоги підпорядкованим апаратам та працівникам [9, с.339]. На думку Н.В. Богданова, контроль – це спостереження за відповідністю діяльності об'єкта тим приписам, які він отримав від суб'єкта управління, та виконанням прийнятих рішень [9, с.339]. Вкрай важливу роль контроль відіграє у забезпеченні територіальної оборони України, адже за його допомогою можливо: упорядковувати діяльність уповноважених суб'єктів в сфері територіальної оборони відповідно до вимог законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів; оцінювати ефективність заходів територіальної оборони та ступінь досягнення поставлених перед їх реалізацією цілей; відслідковувати та висвітлювати прогалини у діяльності із реалізації та організації територіальної оборони;

3) удосконалення територіальної оборони. Забезпечення реалізації заходів, що становлять зміст вказаної категорії, потребує постійного покращення та пристосування до поточних викликів за рахунок систематичного налагодження міжнародної взаємодії з питань формування умов територіальної оборони; систематичної міжвідомчої співпраці у вказаній сфері на локальному та загальнонаціональному рівнях; удосконалення матеріального забезпечення та фінансування територіальної оборони і суб'єктів, що залучаються до реалізації її заходів; удосконалення правової основи функціонування інституту; перейняття позитивного зарубіжного досвіду в даній сфері.

Висновки

Підсумовуючи вище викладене, можемо зробити висновок, що мета та завдання – це взаємопов'язані категорії, які обумовлюють вектор, характер та зміст забезпечення територіальної оборони України. Саме вони виступають фундаментом юридичної конструкції, на ґрунті якої відбувається правове регулювання діяльності зі створення умов та гарантій суспільно та національно важливих заходів територіальної оборони України, а також приведення їх до належного функціонування. Крім того, з огляду

на мету та завдання окреслюються пріоритети у роботі уповноважених в даній сфері суб'єктів, серед яких важливе та самостійне місце відводиться органам місцевого самоврядування.

Література

1. Котюк І.І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики: автореферат. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2008. 37 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління. уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
3. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.
4. Про основи національного спротиву: закон від 16.07.2021 №1702-IX Відомості Верховної Ради України. від 2021. №41. Ст.339.
5. Калгушкін Ю.Л. Мета та завдання територіальної оборони України. Європейські перспективи. 2018. №2. С.57-62.
6. Романюк А.А., Гудима В.М. Особливості та вимоги до виконання Силами територіальної оборони Збройних Сил України завдання з посилення охорони та захисту державного кордону. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2022. № 2(75). С.119-126.
7. Словник української мови. ред. В. О. Винник, Л. А. Юрчук. К. : Видавництво „Наукова думка”, 1974. Т. 5. 840 с.
8. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: дисертація. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2008. 221 с.
9. Салманова О.Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 455 с.

АНОТАЦІЯ

Підкреслено, що мета та завдання – це частина та ціле. Мета завжди перебуває в однині та характеризує наперед визначений, кінцевий результат якогось процесу, діяльності, роботи, тощо, тобто виступає логічним та бажаним завершенням певної функції. При цьому, досягнення мети відбувається послідовно за рахунок вирішення проміжних завдань. Таким чином, завдання – це комплекс мікроцілей, які потребують обов'язкового вирішення та реалізації, за рахунок чого досягається кінцева поставлена мета.

Доведено, що метою забезпечення територіальної оборони в Україні, у тому числі органами місцевого самоврядування, є створення сприятливих умов для ефективної реалізації системи загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, здійснюваних у мирний час та в особливий період, а також роботи механізму управління силами та засобами територіальної оборони. Відповідно до вказаної мети до завдань забезпечення територіальної оборони віднесено: організація територіальної оборони; контроль в сфері територіальної оборони; удосконалення територіальної оборони.

Акцентовано увагу на тому, що реалізація заходів, що становлять зміст забезпечення територіальної оборони, потребує постійного покращення та пристосування до поточних викликів за рахунок: систематичного налагодження міжнародної взаємодії з питань формування умов територіальної оборони; систематичної міжвідомчої співпраці у вказаній сфері на локальному та загальнонаціональному рівнях; удосконалення матеріального забезпечення та фінансування територіальної оборони і суб'єктів, що залучаються до реалізації її заходів; удосконалення правової основи функціонування інституту; перейняття позитивного зарубіжного досвіду в даній сфері.

Ключові слова: мета, завдання, забезпечення, територіальна оборона, органи місцевого самоврядування.

SUMMARY

It is emphasized that the goal and task are a part and a whole. The goal is always in the singular and characterizes the predetermined, final result of some process, activity, work, etc., that is, it acts as a logical and desirable completion of a certain function. At the same time, the achievement of the goal occurs sequentially by solving intermediate tasks. Thus, the task is a set of micro-goals that require mandatory resolution and implementation, due to which the ultimate goal is achieved.

It has been proven that the purpose of ensuring territorial defense in Ukraine, including by local self-government bodies, is to create favorable conditions for the effective implementation of the system of state-wide, military and special measures carried out in peacetime and in a special period, as well as the operation of the mechanism for managing the forces and means of territorial defense. In accordance with the specified goal, the tasks of providing territorial defense include: organization of territorial defense; control in the field of territorial defense; improvement of territorial defense.

Attention was focused on the fact that the implementation of measures that make up the content of providing territorial defense requires constant improvement and adaptation to current challenges at the expense of: systematic establishment of international cooperation on issues of formation of territorial defense conditions; systematic interdepartmental cooperation in the specified field at the local and national levels; improvement of material provision and financing of territorial defense and entities involved in the implementation of its measures; improvement of the legal basis of the institute's functioning; adoption of positive foreign experience in this field.

Key words: goal, task, support, territorial defense, local self-government bodies.